

BIBLIOTEKA

E

BSHF. 32
A. 64.

SHTETIT

GJIROKASTËR

I VOGLI E MUND TE MADHIN

SOTIR
ANDONI

NOVELE

8SHf-32
A.64.

SOTIR ANDONI

I vogli e mund të madhin

NOVELË

(PER FEMIJET E SHKOLLAVE TETEVJEÇARE)

120
SHKOLLAVE TETEVJEÇARE
GJITHGJITHSHTU

35/10/20

I mbaj mënd fort mirë ngjarjet e atyre ditëve të prillit, kur për herë të parë do më qepnin një palë rroba të reja. Deri atëhere m'i sajnin veshjet nga pantollonat e mbetura nga i ndjeri baba, por... më së fundi ato mbaruan. E mora ndër duar cohën larushe, që do pritej për veshjen time, dhe sytë m'u mbushën me lot. E që t'i fshihja lotët, e fërkova stofin pas fytyrës gjersa hunda më përkoi në një copë kartë. Çela sytë: një etiketë reklame! Në 'të dukej një vajzë me sy të hequr pak anash, sipër saj një qershi e lulëzuar e ndën 'to disa gërma që s'mund t'i lexoja.

— Mall i mirë — tha fqinji ynë, — edhe i lirë; që kur dolli Zhaponja e bëri batall Ingjilizë!

Unë nuk e vrava mëndjen të mësoj kush qe Ingjilizi e kush qe Zhaponja. Lashë cohën në arkë dhe shkova në shkollë. Dhe nuk di ç'na kishte hipur në kokë ne kala-

majve atyre ditëve; ndaheshim në shqip-tarë e turq e luftonim me shpata druri. Njëri bëhej Skënderbe, tjetri Sulltan; flamura sa të doje: sajonim si bori ca glyra me lëkurë shelgu, mburoja bënim ca saçe të vjetër, nga një herë edhe çantat e shkollës, dhe, o burra, bjeri t'i biem si Moskovi Turkut!

Më kujtohet se njëri nga pleqtë e fshatit tundte kryet me mospëlqim dhe rrihte tokën me bastunin e vet:

— Diç të keqe ndjejnë këta çocërit, janë si zogjtë përpara breshërit këta, s'është çudi të kemi luftë se edhe hëna, ka ca ditë, zu e del e kuqe gjak!

Kështu fliste plaku, por ai s'e dinte se, atyre ditëve, mësonjësi ynë Stefani, na mblidhte gjithë klasat në një vend dhe na fliste mbi trimëritë e Skënderbeut kundër sulltanëve të Turqisë.

Në klasë mësonjësi na shpjegonte, asaj dite, mësimin e historisë. Mbaj mend tek thoshte: «Mbretin e Ilirisë, Gencin, e kapën rob romakët, e mbrehnë në një karrrocë dhe e shëtisnin nëpër rrugët e Romës...

Papritur xhami i dritares nxori atë zhurmën që lëshon kur e qëllojnë. Një majë shkopi po rrihte aty:

— O Stefan! O mësues! Hape, hape!
Në rrugë ishte Mitreja, qiraxhiu i
fshatit, që sapo kthehej nga qyteti.

— Hë? — e pyeti mësuesi, — m'i so-
lle librat?

— Pse s'thua mandatë, Stefan? Man-
datë të solla. mandatë. ..

E tërë klasa u turr te dritarja. Mitres i
dridheshin buzët:

— Pllakosi Italia në Durrës, o Stefan;
po na shkel vëndin, po nisen vullnetarë
për luftë, dëgjon? Për luftë!

Kaq dinte Mitreja e kaq tha. U largua
kokëulur. N'atë çast harrova rrobat e reja,
vajzën me sytë anash, harrova historinë,
romakët sa dhe Gencin. Shoqja ime, Lena,
me të cilën rrija në një bangë, nisi të qajë.
Unë bëra ta qetoj, por ajo nuk pushonte.
Ajo dënesej e fshinte sytë me shami. Si
po dukej, ajo ishte ora e fundit me mëso-
njësin tonë Stefanin.

— Unë po largohem, — tha ai, — po
ikij për në luftë. I huaji që vjen po na
pushton Shqipërinë. Ju edhe jeni të vegjël,
por kur të rriteni do ta kuptoni më mirë
gjëmën që na ka mbytur sot. Lufta do të
jetë e gjatë dhe e ashpër. Të huajtë që vij-
në me dhunë, me dhunë do të ikin. Një

ditë unë do të kthehem dhe do t'ju gjej jo më nxënës, por luftëtarë... Tashti çohuni më këmbë, se do këndojmë himnin e flamurit tonë.

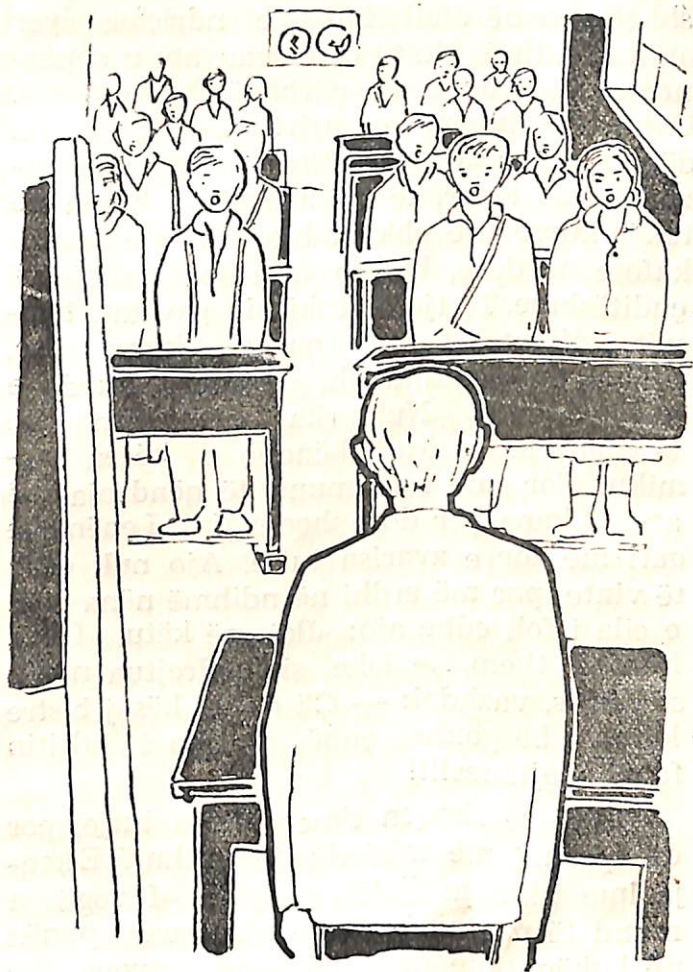
Nuk mbaj mend të kem dëgjuar këngë të atillë. Ne këndonim dhe qanim njëherësh. Ishte një rast shumë i dhimbshëm dhe mësonjësi ynë këndonte bashkë me ne duke i pasur sytë të përlotur. Kur mbaroi kënga, unë guxova dhe pyeta mësonjësin:

— Po si do ta çlirojmë Shqipërinë, zoti mësoniës! Shqipëria është e vogël, Italia është e madhe...

— Do ta çlirojmë, Vasil. Kur është trim i vogli dhe ka të drejtën me vete, e mund të madhin. Këtë mbaje mend dhe fute mirë në kokë. Ne do ta shporrim Italinë nga atdheu ynë, do ta mundim!

Mësonjësi na përshëndoshi të gjithëve një për një, pastaj se ku gjeti një mavzer të vjetër dhe me 'të u nis. Ai u nis, por unë mbeta me kokën ndër duar: si është e mundur — mendoja — si është e mundur që i vogli të mundë të madhin!

Nuk kaluan shumë ditë dhe një kollo-në me ushtarë të huaj hyri në fshatin tonë. Ishte një turmë e veshur me të gjelbërta e.

sapo ushtarët hoqën kaskat e hekurta, u shkëlqyen në diell kokat e ndriçme lyer me brilantinë. Me të qëndruar, ata u shpërndanë në livadhe e u përhapën tej e ndanë. U bë një zhurmë e trazirë që nuk e kisha dëgjuar gjer atëhere. Disa syresh vunë kazanët mbi zjarr, të tjerë ngulnin kunjat në tokë, kurse një shkurtabiq, me një mulli kafeje në dorë, hidhte një lloj valleje të çuditëshme. Të tjerë trokisnin gavetat, tiganët, pjatat. Turma qeshte, kurse ne, një grup çiliminjsh, rrinim hund e buzë bashkë. Nuk ka dëshpërim më të madh se sa kur këndon e këcen armiku. Por unë nuk mund të qëndroja më aty. E kapa për dore shoqen time Lenën dhe gati me zor e zvarisa tutje. Ajo nuk desh të vinte, por më erdhi në ndihmë nëna ime, e cila i foli edhe ajo: «Ikë që këtu, Lenë, hiq të them...» Dhe, si iu drejtua nënës së Lenës, vazhdoi: — Ç'i duhet kësaj bistrë këtu, u bë goxha çupë dhe po i ndritin faqet shejtanes!!!!

Mirë se shoqen time e hoqa tutje, por dëshpërimi më mbërthente gjithnjë. E keqja ime ishte te fjalët magjike: «I vogli e mund të madhin!» Duke pleqësuar punën në kokën time prej kalamani, guxova dhe

pyeta një plak të moçëm fort. Ishte ky një fqinji ynë, që rrinte gjithë ditën në diell, në oborrin e vet, mbasi qe zënë ulok që prej shumë vjetësh: «A është e mundur, xhaxhi Lipe, i thashë, a është e mundur që Shqipëria ta mundë Italinë, a është e mundur që i vogli të mundë të madhin?!».

Plaku fërkoj një copë herë gjunjët e tij të mpitë, qëroi gurmazin dhe qëlloi tokën me shkop:

— Po, biri im, po, i drejti dhe trimi e mund të madhin. Unë di një histori të vjetër, shumë të vjetër, aqë të moçme sa është bota. Dikur një mbret i keq, i quajtur Goliadh, në krye të ushtarëve të tij pushtoi tokën e Judenjve. Mbreti i Judesë e humbi toruan, ushtria e tij ishte gati të merrej nëpër këmbë, kur një djalosh i ri me emërin David i doli përpara mbretit Goliadh! Ky nisi të tallet me djaloshin shtatvogël, por Davidi nuk u përkul. Qiti një gur nga torba, e vendosi në prazhdën e vet prej kozine dhe viuuu... ja vërshëlleu Goliadhit mu në lule të ballit! Gjigandi ra i vdekur përtokë. Ushtria e tij, kur pa mbretin të shtrirë, i thirri vrapit; kështuqë Davidi i vogël, bashkë me ushtrinë e Judenjve, i vuri përpara hordhitë e Goliadhit të për-

mbysur. Kështu, biri im, i vogli trim, kur ka të drejtën me vete, e mund të madhin!»

— Po mirë, xhaxhi Lipe, por a mundet ta luftojmë ne Italinë me prazhda?

— Jo, jo, djali im, kohët ndryshuan. Tashti duhen armë zjarri. Duhet bomba, barut, pushkë, dhe mbi të gjitha duhet trimëri.

— Po trimërinë ku ta gjejmë?

— Ne, trimërinë e kemi në gjak!

— Po armët?

— Armët... armët... (plaku më vësh-troi në sy). Këto ne gjithnjë ja kemi rrëmbyer armikut.

Dhe në kokën time prej të vogli, fjalët e plakut zunë e po vendoseshin gjith' e më thellë.

Kaloi ca kohë dhe ushtarët e huaj nisën të mbështillnin tokën me tel me gjemba. Mirë se turat e telit i sillnin nga Italia, po hunjët e drunjtë? U vunë sopatën korieve tona. Ky ishte sulmi i tyre i parë kundër atdheut tim të vogël dhe këtu u mpreh armiqësia. Kodrat tona u mbushën me llogore, dhe llogoret shihnin nga lindja. Përrenjtë dhe grykat u mbushën me depo armësh, dhe armët vringëllinin. U hapën vrima e llagëme nën tokë dhe më dukej sikur toka